

Een collectie op straat

Amsterdam op 120.000 digitale foto's

Cas Smithuijsen

Hoe het precies gebeurde, weet ik niet meer. Maar op een doordeweekse avond, een paar weken terug, zat ik opeens midden in de beeldbank van het Gemeentearchief Amsterdam.¹ Ik was in verband met voorgenomen werkzaamheden aan de voorgevel op zoek naar afbeeldingen van ons bedrijfspand, Herengracht 415. Op goed geluk *googelde* ik naar de site van het archief en stond plotseling oog in oog met een betoverend mooie opname van dat pand. Een foto van Bernard Eilers, gemaakt in de winter van 1941 op 1942. Zomaar op mijn scherm, in een kwalitatief onberispelijke weergave. En zo scherp dat bij maximaal inzoomen alle details loepzuiver bleven. Eindelijk begreep ik waarom het goed was toe te geven aan de digitaliseringekte.

Nog meer vreugde was er toen ik besefte dat 120.000 foto's van mijn stad binnen handbereik lagen. Na mijn ontdekking zwierf ik avond aan avond door de stad. Als geboren Amsterdammer viel ik van de ene verrukking in de andere. Het begon met een opname van de Willemsparkweg, gemaakt vlak na 1900 door een onbekende fotograaf. Ik zag de straat met de ogen van mijn grootouders die elkaar daar als kinderen leerden kennen. De tocht langs Jacob Olie, George Breitner en al hun 'leerlingen' eindigde bij de twaalf adressen waar ik zelf ooit heb gewoond: allemaal terug te vinden, tot en met de studentenflat Zilverberg die inmiddels (terecht) is afgebroken.

De grote stadsarchieven bezitten een enorme hoeveelheid negatieven van foto's die vanaf het einde van de negentiende eeuw zijn gemaakt met de bedoeling de ontwikkelingen in de stad vast te leggen. Publieke belangstelling was niet aan de orde. Lange tijd bevonden de foto's die van deze negatieven werden gemaakt zich in

ladekasten, keurig gerangschikt naar straatnamen en huisnummers. Wie kon vermoeden dat ze een tweede jeugd kregen?

Nee, het actuele succes van de combinatie foto-internet was niet rationeel te plannen. Overheidstaken die vroeger mijlenver uit elkaar lagen, kwamen door externe oorzaken langszij. Cruciaal daarvoor waren recente ontwikkelingen op ict-gebied. De grootste verdienste van overheden was hier dat ze de zegeningen van ict naar het publiek domein terugploegden. Een en ander heeft als gevolg dat musea en archieven nu gelijk optrekken waar het bewaar- en expositiefuncties betreft. Dat effect wordt nog versterkt doordat het vigerende erfgoedbeleid bewust stimuleert dat musea en archieven hun activiteitenpatroon imiteren. Rijks- en gemeentearchieven beperkten zich in hun klassieke taakstelling lange tijd tot het verantwoord bewaren en ontsluiten van plaatselijk of nationaal archiefgoed. Maar geleidelijk hebben ze de ook de dynamiek van het moderne museale ondernemerschap overgenomen. Dat zal de musea niet altijd welkom zijn, maar de functionele versmelting lijkt onomkeerbaar, juist waar het expositiebeleid en publiekswerving betreft.

Bewaren, ontsluiten en tonen zijn inmiddels gelijkwaardige hoofdfuncties van het hedendaags erfgoedbeleid. Om subsidies te verantwoorden, moeten alle erfgoedinstellingen hun hele hebben en houden digitaliseren en op internet zetten. Men acht dat vanzelfsprekend: staatssecretaris Van der Ploeg betoogde dat de instellingen hun collecties zichtbaar moeten maken. Niet alleen door schilderijen in de vertrekhal van Schiphol te exposeren, ook door de 'ondergrondse' collectiestukken op internet te zetten en zo voor het

Cas Smithuijsen

is directeur van de Boekmanstichting

Bernhard F. Eilers: Leidsegracht gezien naar het noordoosten, 1941/1942. Herkomst: Gemeentearchief Amsterdam

belastingbetalende publiek permanent toegankelijk te maken. In de opdracht de collectie zo goed mogelijk op het web te krijgen, stortten de instellingen zich in een wedren op wereldschaal. Aldus ontstond de digitaliseringgekte waarvan Eilers mij de noodzaak toonde.

Is wereldwijd ook altijd prijs? Dat blijft de vraag. Sommige collectie-segmenten laten zich beter digitaliseren dan andere. Naar mijn gevoel wint *Het puttertje* van Fabritius niet echt met een weergave op het computerscherm. Dat komt primair door de breed geaccepteerde esthetische waarde van dat schilderijtje. *Het puttertje* is mooi en aandoenlijk voor iedereen, omdat het aan algemeen geldende, collectieve gevoelens appelleert. Maar de kracht van dit schilderijtje blijft vooralsnog de kracht van het origineel, daar voegt internet niets aan toe.

Archieven bezitten een ander soort collectie, waarvan de betekenis vaak plaatselijk of landelijk geworteld is. Denk aan de emotionele waarde die een bepaalde oorkonde, kadasterstuk of zelfs een snipper papier met een handgeschreven tekst voor de nationale of stedelijke geschiedenis kan hebben. Een dergelijk document kan voor iemand die naarstig op zoek is naar een specifiek onderdeel van zijn eigen geschiedenis of die van zijn familie zelfs een verpletterende betekenis hebben: een zeer persoonlijke emotionele waarde. En dat geldt bij uitstek voor (stads)foto's op grond waarvan zelfs een individuele levensloop kan worden gereconstrueerd.

Het Gemeentearchief Amsterdam² heeft een complete en goed ontsloten collectie foto's. Die is nu vanaf alle plaatsen en op elk moment voor iedereen met een computer gratis beschikbaar. Dat maakt haar tot een essentieel onderdeel van het internet-

aanbod van dat archief. Maar foto's op internet hebben nog iets wat die andere archiefstukken op internet niet hebben: een foto op het computerscherm komt verbluffend goed tot haar recht. De notie dat het om een reproductie gaat, verdampft. Op het computerscherm lijken de foto's door een nieuwe kwaliteit te worden ingelijst. Ik heb me de laatste dertig jaar warempel niet weinig bezighouden met de wederwaardigheden van de cultuurspreiding. Hier is sprake van de zeldzame ervaring dat cultuurspreiding onvoorwaardelijk slaagt.

Noten

¹ Nu weet ik het wel. Ga naar www.gemeentearchief.amsterdam.nl, klik op 'archieven en collecties' en vervolgens op 'beeldbank'. Er zijn verschillende zoekmogelijkheden.

² Overigens niet alleen Amsterdam. Kijk ook eens op www.gemeentearchief.rotterdam.nl en dan in het bijzonder naar de prachtige collectie van Henri Berssenbrugge. Het zal niet lang meer duren of de stadsfotografie is wereldwijd digitaal beschikbaar.

Met dank aan het Gemeentearchief Amsterdam

Uitgeverij Verloren – maakt geschiedenis

Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum, 035-6859856, info@verloren.nl

De Achttiende Eeuw. Documentatieblad van de Werkgroep De Achttiende Eeuw. Uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, regulier jaarabonnement (2 nummers) €20,50, studenten/onderzoekers €15,-; los nummer €16,-
Dit tijdschrift bevat artikelen over Nederlandse literatuur, architectuur, kunst, filosofie, religie, politiek en geschiedenis van de achttiende eeuw en is bedoeld voor iedereen die in de achttiende eeuw is geïnteresseerd.

Hans Cools en Hans de Valk, **Institutum neerlandicum** MCMIV-MMIV. *Honderd jaar Nederlands Instituut te Rome.* 140 blz., gebonden, geïllustreerd, ISBN 90-6550-824-4, €14,-
Het Institutum neerlandicum te Rome biedt al 100 jaar onderdak aan historici die de Vaticaanse archieven willen onderzoeken en verleent beurzen aan jonge onderzoekers. Daarnaast verblijven er kunstenaars. Dit boek brengt de bijdrage van deze instelling aan de Nederlandse kunsten en wetenschappen in kaart.

Een Curieus Werck. *Oorlog en vrede verbeeld in een zeventiende-eeuwse maquette.* Onder redactie van Marijke Carasso-Kok en Carry van Lakerveld, 132 blz., ingenaaid, geïllustreerd (deels in kleur), ISBN 90-6550-748-5, €21,-

De 17e-eeuwse maquette die hier centraal staat, is van buiten geïnspireerd op het Amsterdamse stadhuis van Jacob van Campen en van binnen tot in de kleinste hoekjes voorzien van schilderijen van de oorlog waarin de Republiek in 1672 verzeild raakte. De kleurige decoraties vormen een staalkaart van 17e-eeuwse interieurkunst.

Yvette Marcus-de Groot, **Kunsthistorische vrouwen van weleer.** *De eerste generatie in Nederland vóór 1921.* 477 blz., ingenaaid, geïllustreerd, ISBN 90-6550-766-3, €39,-
Yvette Marcus beschrijft de rol van de eerste generatie vrouwelijke kunsthistorici in Nederland, die leefde in een periode waarin de positie van de vrouw in het maatschappelijke en culturele leven sterk veranderde. Met name in musea hadden vrouwen een wezenlijke inbreng, al bleef het sekseverschil van invloed.

De zeventiende eeuw. *Cultuur in de Nederlanden in interdisciplinair perspectief.* Uitgave van de Werkgroep De Zeventiende Eeuw, jaarabonnement (2 nummers) €25,-; los nummer €21,-

Dit tijdschrift richt zich op interdisciplinaire bestudering van geschiedenis, literatuur, toneel, architectuur, kunst etc. in de periode 1560-1730. De artikelen zijn zowel bestemd voor vakgenoten als voor de geïnteresseerde leek.